

Osmanlı Devleti'nde Hapishanelerin İslah Çalışmalarına Dair Bir İnceleme: Ergani Madeni Umumi Hapishanesi (1860-1920) ¹

Halil ÇOBAN ²

Başvuru Tarihi: 29.12.2022

Kabul Tarihi: 20.06.2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Öz

Suç ve ceza, insanlık tarihi kadar köklü bir geçmişe sahiptir. Bütün toplumlarda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da suç işleyenler olmuş ve suçlular, suçları ile orantılı cezalara çarptırılmıştır. Hapis cezası, tarih boyunca verilen cezalarda değişmeyen bir cezalandırma türü olarak kullanılmıştır. Bu cezanın infaz edildiği mekânın hapishane olmasından dolayı, hapishanelerin varlığı da tarihin en eski devirlerine kadar uzanmıştır. Tarihin eski devirlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de bu mekanlar, varlığını önemli bir şekilde korumuştur. Bu hapishanelerden biri olan Ergani Madeni Umumi Hapishanesi de hapis cezalarının infaz edildiği yerlerden olmuştur. Bu çalışmada, kürek cezasının merkezi konumunda olan Ergani Madeni Umumi Hapishanesi'nin; 1860 yılından 1920 senesine kadar, konumu ve fiziki yapısında meydana gelen gelişmeler, fiziki yapının tadilatına yönelik yürütülen çalışmalar, hapishanede görev icra eden personellere dair gelişmeler ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada hapishanelerin fiziki yapısına yönelik ıslah çalışmalarının sancak hapishanesine yansımaları incelenmeye çalışılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyıl başlarını kapsayan bu çalışmada kaynak olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivi ile telif eserlerden istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hapishane, Tevkihane, Ergani, Tutuklu, Hükümlü

Atıf: Çoban, H. (2023). Osmanlı Devleti'nde hapishanelerin ıslah çalışmalarına dair bir inceleme: Ergani Madeni Umumi Hapishanesi (1860-1920). *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 537-562.

¹ Bu çalışma etik kurul izin belgesi gerektirmemektedir.

² Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi Doktora Öğrencisi, halilcoban6361@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5123-5104

A Study on the Reform of Prisons in the Ottoman Empire: The Prison of Ergani Madeni Umumi (1860-1920)

Halil ÇOBAN³

Submitted by: 29.12.2022

Accepted by: 20.06.2023

Article Type: Research Article

Abstract

Crime and punishment have a history as deep as human history. As in all societies, there were criminals in the Ottoman society as well. The perpetrators, on the other hand, were subject to different punishments. In this context, there has been an unchanging type of prison sentence in the punishments given throughout history. Since the place where the prison sentence is executed is a prison, the existence of prisons dates back to the oldest periods of history. As in the old periods of history, these places have preserved their existence in an important way in the Ottoman Empire. One of the Ottoman prisons that retained its importance was the Ergani Mine Public Prison. In this study, the developments in the location and physical structure of the Ergani Madeni Public Prison, which is the center of hard labor, from 1860 to 1920, the works carried out for the renovation of the physical structure, and the developments regarding the personnel working in the prison are discussed. In addition, the reflections of the rehabilitation works on the physical structure of the prisons on the sanjak prison were tried to be examined in the study. In this study, which covers the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century, the Prime Ministry Ottoman Archives and copyrighted works were used as a source.

Keywords: Prison, Detention Center, Ergani, Prisoner, Convict

³ Harran University Institute of Social Sciences, History of Ottoman Institutions and Civilization PhD. Student, halilcoban6361@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5123-5104

Giriş

1839 yılında ilan edilen Gülhane-i Hattı Hümayun ve 1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı'yla Osmanlı Devleti birçok alanda olduğu gibi hukuk alanında da yenileşme çabalarına girişmiştir (Akyüz Orat, 2011, s. 85; Tekin, 2006, s. 67). Bu çabalar Avrupa'daki örneklerden faydalanarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır (Tan, 2020, s. 1058). Hukuk alanında yenileşmenin gerçekleştiği konulardan biri de hapisaneler olmuştur. Suçluların haps veya tevkifine mahsus, mahfuz yer anlamına gelen hapisane Arapça kökenli haps kelimesinden türetilmiştir (Şemsettin Sami, 2015, s. 539-540). Bir diğer ifade ile hürriyet bağlayıcı cezaların infaz edildiği yerler olarak tanımlanmıştır (Tanış, 2018, s. 141).

Osmanlı hukukunda 19. yüzyıla kadar hapis⁴ kavramı tutuklama, bir diğer ifade ile zanlının cezası kesilene kadar bekletildiği veya alıkonulduğu yer ile özdeş olarak görülmüştür (Akyüz Orat, Çelik, 2011, s. 73; Şimşek, 2017, s. 144; Dağ, 2022, s. 168; Akın, 2017, s. 317). Bu görüş suçlulara mahsus bir hapisanenin inşa edilmesini engellemiştir. Suçlular daha çok kale⁵ veya hükümet konaklarında oluşturulan zindan veya mahbeslere konulmuştur (Temel, 2009, s. 111; Arslan, 2019, s. 739). Suçlular 1831 yılına kadar bu mahallerde tutulmuşlardır (Daşcıoğlu, 2008, s. 56; Hanılçe, Şeyhoğlu, 2020, s. 413). 1831 yılında ilk defa İstanbul'da suçlular için özel bir hapisane inşa edilmiştir (Öztürk, 2014, s. 50). Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinden sonra ise bu kapsam genişletilerek 1840, 1851 ve 1858 yıllarında yapılan düzenlemelerle ülke genelinde modern hapisaneler kurulmaya başlanmıştır (Bardakoğlu, 1997, s. 54-64; Artuk, Alşahin, 2016, s. 174; Öntuğ, Yılmaz, 2021, s. 58). Böylece Avrupa tarzı hapisanelerin inşasına veya mevcut zindan ile mahbeslerin dönüşümüne başlanmıştır. Bu döneme kadar mahbeslere; karanlık, nemli ve havasız olmalarından dolayı zindan adı verilmiştir (Apa Kurtişoğlu, 2021, s. 203; Güneş Yağcı, Nalbant, 2016, s. 84; Eren, 2013, s. 97). Bu kavram 19. yüzyılın başlarına kadar hapisaneleri tanımlamak için kullanılmıştır (Sülek, 2019, s. 30).

Hapisanelerin inşa ve dönüşüm faaliyetleri, Avrupalı devletlerin de baskısıyla II. Abdülhamit döneminde hız kazanmıştır (Tekin, Özkes, 2008, s. 187-189). 21 Şubat 1876 tarihinde "İdare-i Umumiye-i Vilayet Hakkında Talimat" yayınlanarak vilayet memurlarının hapisaneleri denetleyebilmelerinin önü açılmıştır (Dağ, 2022, s. 347; Tuncer, t.y., 580). Ayrıca valilere, ön soruşturma komiteleri ile hapisane müdür ve gardiyan atama yetkisi veren "Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanunu" 25 Haziran 1879 tarihinde hazırlanmıştır (Turinay, 2021, s. 171; Gökçen, 1994, s. 203; Çelik, 2008, 604). Hapisanelerle ilgili en kapsamlı çalışma olan "Memâlik-i Mahrûsa-i Şâhânedede Bulunan Tevkifhâne ve Hapishânelerin İdâre-i Dahiliyelerine Dâir Nizâmname" (BOA. DH.MB.HPS. M. 31/82) ise 1880 yılında yayınlanmıştır (Özçelik, 2011, s. 19; Atar, 2011, s. 88). Bu nizamnameyle birlikte hapisanelerin yaşam koşulları açısından düzenlenmesi, işlemler oldukları suç türlerine göre tutukluların ayrı bölmelerde tutulmaları, hapisane personelinin görev ve yetki alanlarının neler olduğu, tutukluların hakları ile yükümlü oldukları yetkilerin neler olduğu ve benzeri idari prosedürler açıkça belirtilmiştir (Yılmaz, 2019, s. 1413-1414; Gönüllü, 2011, s. 351).

1880 yılında çıkarılan Nizamnameyle birlikte her kaza, liva ve vilayet merkezinde bir hapisanenin inşa edilmesi kararlaştırılmıştır (Dağ, 2022, s. 8). Nahiye⁶ ile köylerdeki suçlular ise kaza hapisanelerinde tutulmuştur (Uyanık, 2015, s. 161; Sunay, 2018, s. 56-57). Ayrıca bu mahallerde, kadınlar için de ayrı bir hapisane bulundurulması hususu da eklenmiştir (Arslan, 2020, s. 2126). 1880 yılında hazırlanmış olan bu nizamname doğrultusunda atılan adımlar Osmanlı hapisanelerinin modern bir yapıya kavuşmasında ilerleme sağlamıştır. Bu ilerlemenin devam ettirilmesi için 20. yüzyılın başlarında da ıslah çalışmaları devam ettirilmiştir (Yıldız, 2015, s. 95-96). Lakin yaşanan istikrarsız siyasi gelişmeler, ekonomik sıkıntılar ve buna ilaveten meydana gelen savaşlar hedeflenen seviyeye gelinmesini engellemiştir (Türkkan, 2020, s. 265).

⁴ Hapisane ise Arapça kökenli olmakla birlikte Haps ile hanenin bir araya getirilmesiyle türetilmiştir (Devellioğlu, 2010, s. 35-37).

⁵ Kale Zindanları olarak nitelendirilen bu mekanlar, devletin kuruluşundan XVI. Yüzyıla kadar kullanılmıştır (Uyanık, 2017, s. 117).

⁶ Taraf, cihet, yöre, kenar bölge anlamına gelen nahiye kaza ile köy arasında bulunan yerleşim birimleri için kullanılan terimdir. Osmanlı idari taksimatında Tanzimat'la birlikte kullanılmaya başlanmıştır (Dağ, 2021, s. 1337).

Diyarbakır vilayetine bağlı olan Ergani Madeni sancağı, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ıslah çabalarının gerçekleştiği yerlerden biri olmuştur. Ergani Madeni Umumiye Hapishanesi olarak isimlendirilen infaz kurumu bölgede bilhassa kürek cezasının merkezi konumunda olmuştur. Bu konunun getirmiş olduğu tutuklu yükünün fazla olmasından dolayı hapishane inşa talepleri sık sık gündeme getirilmiş olsa da, ekonomik sıkıntılardan dolayı gerekli bütçe denkleştirilememiştir. Ancak hükümet konağının altında yer alan hapishanede sık sık tadilat çalışmasına gidilmiştir. Hapishanede yapılan inşa ve tadilat işlemleri ile hapishane görevlileriyle ilgili gelişmeler arşiv belgeleri ışığında ele alınmıştır. Bu bağlamda, konunun daha anlaşılır kılınabilmesi adına hapishanenin fiziki yapısı ve konumu, bu yapı üzerinde gerçekleşen ıslah çalışmaları, kadınlara mahsus hapishane olup olmadığı, hapishanede görev icra eden personelin yeterli olup olmadığı gibi sorulara cevap aranmıştır.

Ergani Madeni Umumi Hapishanesi

Hapishanenin bulunduğu yönetim birimi olan Ergani, Diyarbakır vilayeti sınırları içerisinde; Dicle nehri kıyısında bulunan bir şehir olup (Erpolat, 2004, s. 47), tarih olarak ilk çağlara kadar uzanan bir geçmişe sahiptir (İmamoğlu vd., 2014, s. 259; Songür, 2014, s. 235). 16. Yüzyılın başlarında Osmanlı topraklarına katılmış, Diyarbakır vilayetine bağlı bir sancak statüsü almıştır (Tan, 2021, s. 26). 1860-1920 yılları arasında Ergani sancak statüsündedir.

Ergani Madeni sancağında faaliyet gösteren hapishane, Ergani Madeni Umumi Hapishanesi ismiyle nitelendirilmiş ve Diyarbakır Hapishanesi çatısı altında teşkilatlandırılmıştır. Hapishane bölgede kürek cezasının üs merkezi olarak kullanılmakla birlikte yoğun mahkûm sayısına ev sahipliği yapmıştır. Yapıyla ilgili tespit edilebilmiş en erken bilgiler 1860 yılını işaret etmektedir. Bu yoğunluğun ortaya çıkarmış olduğu temel problem ise yapının fiziki açıdan yetersiz olması ve var olan yapıların yıpranmasıdır. Nitekim 1860 yılından 1919 yılına kadar yapının sıklıkla fiziki ıslaha maruz kaldığı saptanmıştır.

Ergani Madeni Umumi Hapishanesi'nin Fiziki Yapısının Islah Çalışmaları

Ergani Madeni sancağında hizmet veren hapishanenin 22 Ağustos 1860 tarihinde hükümet konağının altında olduğu belirlenmiştir. Mevcut olan alanın yetersiz olmasından dolayı erzak için kullanılan bir deponun hapishaneye tahsis edilmesi yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Gerek bu erzaklar için ayrı bir deponun yapılması, gerekse mevcut erzak deposunun hapishaneye dönüştürülmesi için ihtiyaç duyulan miktarın 1.025.000 kuruş olduğu saptanmıştır (BOA.İ.MVL.436/19304). Bu doğrultuda gerekli miktar sağlanarak hapishanenin bu depoya taşınarak erzaklar için ayrı bir yer tahsis edilmesi hedeflenmiştir (BOA.MV.602/35). Bu çerçevede ambar tahsis edilerek, yeni bina için gerekli inşa çalışmalarına başlanılmıştır. Nitekim Ergani hapishanesinin mevcut yapısı, Erganili suçlularla sınırlandırılmamış, bunlara ek olarak Sivas, Amasya ve Harput bölgelerinde, cinayet suçundan mahkûm olan kişiler için de düşünülmüştür. Ancak yapılan nakillerle ortaya çıkan nüfus, mevcut hapishanenin kapasitesini aşmıştır. Bu doğrultuda 18 koğuştan oluşan hapishanenin kapasitesi 300 kişi olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu koğuşların taş duvar ve müstemilat tamiratları için ek bütçe de istenmiştir. Her ne kadar 300 kişilik hapishane inşası için plan yapılmış olsa da belirlenen bütçenin karşılanamamasından dolayı 160 kişilik bir hapishanenin inşa çalışmalarına başlanmıştır. Planlanan bu hapishane ve ambarın inşasının 53.000 kuruşa mal olacağı belirtilmiştir (BOA.A.)MKT.MVL.124/28). Bu hapishanenin kapasitesinin 160 kişi olduğu ancak ihtiyaç duyulması durumunda bu sayının 200'e çıkarılabileceği belirtilmiştir. Bu doğrultuda merkezi idare tarafından gerekli olan bütçe gönderilmiştir (BOA.İ.MVL.441/19583). Buna karşın hapishanenin Ergani'de değil de Harput'ta yapılması durumunda 17.700 kuruş gerektiği, erzak için ise belirlenen deponun masrafları için 7.200 kuruş kadar masraf yapılacağına dair teklif de sunulmuştur. Harput'un güvenlik ve zabıta açısından da uygun olduğu belirtilmiştir (BOA.MVL.610/91). Lakin tutuklu bulunan mahkûmların Ergani Madeni bölgesinde çalıştırılmasının ve çevre vilayetlerde cinayet suçlarından dolayı mahkûm olanların tutulduğu yer olmasından dolayı hapishanenin Ergani'de yapılması kararlaştırılmıştır (BOA.A.)MKT.MVL.128/94).

İnşa edilmiş olan bu hapishanenin sıklıkla tadilata tabi tutulduğuna dair bilgiler mevcuttur. Bunlardan biri 13 Haziran 1879 tarihinde gerçekleşmiştir. Ergani Hapishanesi için 17.660 kuruş masrafla ihtiyaç duyulan alanlarda tamirat ve yine ihtiyaç doğrultusunda ilavelerin yapılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Belirlenen miktarın Trabzon Merkez Hapishanesi'nin tamiri için belirlenen 305.950 kuruşluk masrafla birlikte Maliye Nezareti'ne iletilerek karşılanması hususunda karar alınmıştır (BOA.ŞD.1456/24).

Ergani Hapishanesi'nin tamiratına yönelik bir diğer girişim 1881 yılında gerçekleşmiştir. Merkezi yönetimden Mamuretülaziz ve Ergani Hapishaneleri için 20.000 kuruş gönderilmiştir. Belirlenen bu bütçe 1881 yılının Mart ile Temmuz ayları arasını kapsayan 5 ay için gönderilmiştir. Lakin Ergani Hapishanesi tarafından merkeze iletilen telgrafta, 5 aylık zaman zarfında gerek görevlilerin maaşları gerekse mahkûmlar ve hapishanenin diğer giderleri için 44.000 kuruşa ihtiyaç duyulduğu bildirilmiş, bir yıl için ise 80.000 kuruşun yeteceği belirtilmiştir. Ayrıca hapishaneye bağlı olan hastanede bazı tadilatların yapılması için de 1.156 kuruşa ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Fakat istenilen bu tutarın gönderilip gönderilmediğine dair bilgilere ulaşılamamış ve 1882 yılında, hapishanenin inşa çalışmaları için bir girişim daha gerçekleşmiştir (BOA.İ.ŞD.53/2987).

1882 yılında Ergani Madeni Hapishanesi'nin inşası için Ergani Mutasarrıflığı tarafından merkeze bir telgraf iletilmiştir. Telgrafın içeriğinde hapishanenin, mahkûmların tutulmaları için uygun bir ortama sahip olmadığı belirtilerek yeni bir hapishanenin inşa edilmesi için 99.360 kuruşun talep edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca mevcut koşulların tamiratının yapılması için ise 37.000 kuruş istenmiştir. Ergani Mutasarrıflığından merkeze gönderilmiş olan keşif evrakı merkez tarafından incelendikten sonra Adliye Nezareti ile mutasarrıflık arasında yapılan yazışmalar neticesinde bu paranın ödenemeyeceği belirtilmiştir. 99.360 kuruşun yanı sıra 37.000 kuruşun daha talep edilmesiyle hapishanede kapsamlı bir tadilatın yapılıp ek koşulların oluşturulması yönünde ön görülen keşif evrakı merkezi yönetim tarafından uygun görülmemiş ve tadilat için 47.000 kuruş gönderilerek gerekli çalışmaların yerel kaynaklar tarafından tamamlanarak yapılması kararlaştırılmıştır (BOA.ŞD.1459/29).⁷

Söz konusu tadilattan yaklaşık 4 yıl sonra tekrar tadilat çalışmalarına tekrar girişilmiştir. Bu bağlamda, 1886 yılında Diyarbakır valiliği aracılığı ile merkezi yönetime bir telgraf çekilmiştir. Bu telgrafta Maden Hapishanesi'nde gerekli tadilatın yapılması için 190.732 kuruş talep edilmiştir (BOA.DH.MKT.1381/92). Lakin merkezi yönetim tarafından yapılan incelemeler neticesinde bu hapishanenin bölgede önemli hapishanelerden biri olması hasebiyle şimdilik cüzi bir masrafla ihtiyacın giderilmesi önerilmiş ve yakın bir zamanda daha kapsamlı bir çalışmanın yapılacağı belirtilerek gerekli olan tutar gönderilmemiştir (BOA.DH.MKT.1375/60). Cüzi bir miktarın gönderileceğine dair karar uygulanmamış olmalı ki 1887 yılında hapishanenin tadilatına yönelik bir girişim daha gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda Dahiliye Nezareti'nden gerekli tadilat işlemlerinin yapılması için 27.225 kuruş istenmiştir. Fakat belirlenen bu tutarın hangi tadilatlar için ne miktarda harcanacağına dair ayrıntılı bilgilerin aktarılmamasından dolayı Dahiliye Nezareti tarafından bu miktar da gönderilmemiştir. Bu hususta mutasarrıflıktan ayrıntılı bilgi istenmiştir. Mutasarrıflığın buna karşılık cevabının ne yönde cereyan ettiğine dair bilgi tespit edilememiş olsa da 1889 yılında tekrar tadilat girişiminde bulunulmuştur (BOA.DH.MKT.1456/55).

1889 yılında kürek cezasının⁸ infazı hususunda merkez⁹ olan Ergani Madeni Hapishanesi'nin tamir masrafları için, 82.000 küsur kuruşun harcanacağına dair merkeze, Diyarbakır vilayeti tarafından bir telgraf çekilmiştir (BOA.ŞD.1463/19). Telgrafta inşa çalışmalarına yönelik harita ile kayıt defterlerine dair bilgiler de eklenmiştir. Ancak gönderilen bu defter ile haritaya ulaşılamamıştır (BOA.DH.MKT.1620/66). Daha sonradan Maliye

⁷ İnşa giderleri ile genel bilgiler için bakınız Ek-1

⁸ Kürek cezası Tanzimat'tan önceki dönemde suçluların işledikleri ağır suçlardan dolayı savaş gemilerinde kürek çekmek üzere gemi hizmetine verilmesi olarak tanımlanabilir (Kılınç, 2015), s. 535; Akıllı (Acar), 2006, s. 351).

⁹ Örnek olarak Elbistan ve civar bölgelerinde adam öldürme suçundan dolayı Manastır Hapishanesi'nde yatmakta olan Elmas İbrahim, Yunus, Reşid ve Süleyman'ın kürek cezasını çekmeleri üzerine 1888 yılının Şubat ayında Ergani Madeni Hapishanesi'ne gönderilmeleri gösterilebilir (BOA.DH.MKT.1637/107).

Nezareti'ne çekilen telgrafta bu miktarın tam tutarının 82.495 kuruş olduğu saptanmıştır. Bu miktarın bir an önce temin edilmesi talep edilmiştir (BOA.DH.MKT.1736/3). Bu tutarın emaneten devlet gelirlerinden karşılanması kararlaştırılmıştır (BOA.DH.MKT.1754/43). Diyarbakır vilayeti ile yapılan yazışmalar neticesinde bu bütçenin 1890 yılının gelirlerinden karşılanmasına hüküm verilmiştir (BOA.DH.MKT.1773/130; BOA.DH.MKT.1705/25). Netice olarak tamirat işlemleri için belirlenen miktarın, Dahiliye Nezareti'nin yönlendirmesiyle Diyarbakır vilayetinden karşılanması kararlaştırılmıştır (BOA.DH.MKT.1784/104). Diyarbakır valiliği tarafından gönderilen bütçe ile 1889 yılında Ergani Hapishanesi'nin bazı koşullarıyla ilgili tamirat sürecine başlanmıştır. Çünkü bazı koşullar ciddi manada tahrip olmuştur (BOA.DH.MKT.1643/79).

Diyarbakır vilayeti tarafından Maliye Nezareti'ne çekilen telgrafta hapishanede kürek cezasına çarptırılan mahkûmlar için ayrılan koşu 100 kadar mahkûmun bulunduğu ve koşulların tahrip olduğu belirtilerek onarılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca çevre bölgelerden de hapishaneye bu anlamda birçok defa mahkûm gönderilmeye çalışıldığı ve hapishanenin buna uygun olmadığı belirtilerek gerekli tutarın bir an önce temin edilip tahrip olan koşulların bir acil olarak onarılması gerektiği belirtilmiştir (BOA.DH.MKT.1627/6). Nitekim hapishane bu dönemlerde kürek cezasına çarptırılan mahkûmların merkezi konumuna gelmiştir. Bu tamirat için gerekli tutarın ise daha önce de belirtildiği gibi 82.495 kuruşa ihtiyaç olduğu belirtilmiştir (BOA.DH.MKT.1674/87). Her ne kadar belirlenen tutarın tamamının Diyarbakır valiliği tarafından karşılanacağı kararlaştırılmış olsa da, daha sonradan bir kısmının Maliye Nezareti tarafından gönderildiği tespit edilmiştir (BOA.DH.MKT.1808/7). 1889 yılında kapsamlı şekilde girilen tamirat ve yeni inşa çalışmaları dolayısıyla hapishanede mevcut olarak tutuklu bulunan 152 mahkûmdan 35'inin vilayet hapishanesine diğerlerinin ise civar hapishanelerine gönderilmesi yönünde karar alınmıştır. Ergani Madeni Hapishanesi'nde yapılan çalışmaların bitmesiyle birlikte sevk edilen bu mahkûmların tekrar Ergani Madeni Hapishanesi'ne alınacakları belirtilmiştir (BOA.DH.MKT.1763/29).

Hapishanenin tamirine yönelik bir diğer girişim de 1891 yılında gerçekleşmiştir. 22.500 kuruş bütçe ile yapılacak olan tadilat Maliye Nezareti tarafından karşılanmıştır. Nitekim bu tutar tamirat için rutin olarak her yıl gönderilmekteydi. Ancak mutasarrıflık tarafından, bu miktarın tamirat için yetmediği belirtilerek 5.500 kuruşun daha gönderilmesini istemiştir. Bu talebe merkezi yönetim, hapishanelerin tamiratları için ayrılmış genel bütçe olan yıllık 100.000 kuruşun bittiğini belirtmiş ve ek bir ücretin gönderilemeyeceğini ifade ederek reddetmiştir (BOA.DH.MKT.1961/76).

Şura-yı Devlet Riyasetine 16 Mart 1897 tarihinde bir telgraf çekilmiştir. Telgrafın içeriğine bakıldığında Ergani Madeni Hapishanesi'nin bir an önce inşa edilmesi talep edilmiştir. Hapishanede yatan mahkûm ile mevkuf için yapılacak hastahaneyi içeren telgraf Maden Mutasarrıflığına gönderilmiştir. Telgraf yerel meclisin onayından sonra Şura-yı Devlet'e iletilmiştir. 1897 yılında girilen bu talebe ne yönde cevap verildiğine dair bilgiye ulaşamamıştır (BOA.ŞD.1473/25). Yine 1899 yılında Ergani Madeni Erkek Hapishanesi ile Nisa Hapishanesi'nin hükümet konağının altında bulunması ve hapishanelerde yapılan kapsamlı tadilatın yanı sıra ilave olarak eklenecek yapılar için keşif evrakı hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan bu evraka göre erkek ile kadın hapishanelerinin tadilatı ve ek yapıları için toplamda 275.627 kuruş 70 para harcama bedeli çıkarılmıştır. Belirlenen bu tutara göre yapılacak çalışmaların ayrıntılı dökümü ile hapishane yapısı için Ek-2'de verilen veriler incelenebilir (BOA.İ.DH.1400/1).

Hapishanesinin tadilatına yönelik, 12 Ağustos 1902 tarihinde başka bir girişim gerçekleşmiştir. Buna göre Ergani Madeni Hapishanesi ile Mardin Hapishanesi ve Çermik, Silvan, Lice, Derik, Siverek,¹⁰ Cizre ve Midyat Tevkifhanelerinin tamiri için toplamda 1.202.750 kuruşa ihtiyaç duyulduğu, Dahiliye Nezareti'ne bildirilmiştir

¹⁰ 1518 yılında Diyarbakır'a bağlı olan 12 livadan biridir. 1838 yılında kurulan Diyarbakır Müşirliğine kaza olarak bağlanmıştır. 1869-1884 yılları arasında Diyarbakır merkez sancağına, 1885-1890 yılları arasında Ergani Madeni sancağına, 1890 ile 1908 yılları arasında Diyarbakır merkez sancağına bağlı kaldıktan sonra 1908 yılından itibaren bağımsız sancak statüsüne kavuşmuştur (Dağ, 2022, s. 66).

(BOA.ŞD.1485/14). Dahiliye Nezareti ile Diyarbakır Valiliği arasında yapılan yazışmalar neticesinde belirlenen tutarın, vilayetin her yıl düzenli olarak merkeze ödemiş olduğu vergiden karşılanması kararlaştırılmıştır. Nitekim belirlenen tutar 1902 ile 1903 yılı vergisinden karşılanmıştır (BOA.DH.MKT.577/10). Belirlenen bu tutar ile Ergani Madeni Hapishanesi için ihtiyaç duyulan 18.400 kuruşluk bütçenin nereden karşılanacağı hususundaki belirsizlik de ortadan kaldırılmıştır (BOA.DH.MKT.606/56). Diyarbakır Valiliği tarafından harcamanın ne yönde yapılacağına dair Dahiliye Nezaretine çekilen telgrafta hapishanenin sağlık koşulları ile ilgili bilgilere de yer verilmiştir. Bu kapsamda hapishanede sağlık sorunlarının olduğu dile getirilmiş ve gönderilen bütçeden sağlık sorunu yaşayan mahkumlara verilen ücretsiz ilaç parasının da karşılanacağı belirtilmiştir. Nitekim muayeneler ve verilen ilaçlar mahkûmun maddi durumu yoksa hapishane idaresi tarafından karşılanmaktaydı. Maddi durumunun uygun olması halinde ise uygun bir ücret karşılığında ilaçlar hasta mahkûma verilmekteydi (BOA.DH.TMIK.S.33/53).

Hapishanenin erkek ve kadın mahkûm için yetersiz olduğuna dair şikayetlerin devam ettiği 1902 yılında, kadınlar için bir hanenin 25 kuruş aylıkla kiralanarak Ergani Madeni Nisa Hapishanesi için kullanılması kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda yıllık kira bedelinin temin edilmesi için yapılan görüşmeler neticesinde belirlenen tutarın, merkeze verilen yıllık vergiden veyahut hapishaneler idaresinden temin edilmesi kararlaştırılmıştır (BOA.DH.MKT.530/21). Mevcut hapishanenin yetersizliği ve hapishaneye ek olarak kiralanmış olan hanenin kira bedelinin ödenememesine yönelik 1908 yılında bir gelişme yaşanmıştır. Kazaya dönüştürülen Ergani'nin Hükümet Dairesi, Adliye Dairesi, Jandarma Dairesi ile hapishanesinde gerekli tadilatların yapılması ve hapishaneye ilave eklentiler için çalışmalar başlatılmıştır (BOA.DH.MB.HPS.20/71). Bu arada Ergani Madeni Hapishanesi'ne ek olmak üzere kiralanmış olan hanenin kira bedeli ödenememiştir. 1908 yılının yanı sıra 1909 yılı kira bedelinin de hapishane bütçesinin yetersizliğinden dolayı ödenemediği ve hapishaneler tahsisatından karşılanması yönünde çalışmaların başlatıldığı tespit edilmiştir (BOA.DH.MKT.2819/11). Bu doğrultuda Ergani Madeni Hapishanesi'nin karşısında bulunan yapının 1909 yılı kira bedelinin merkezi idare tarafından karşılıksız olarak hapishaneler tahsisatından karşılanacağı Diyarbakır Valiliğine iletilmiştir (BOA.DH.MKT.2761/51).

Ergani Madeni Hapishanesi'nin yetersizliği ve bakımsızlığı ile ilgili sürekli şikayetlerin meydana geldiği bilinmekle birlikte bu yöndeki şikayetlerin giderilmesi için bir diğer girişim 6 Nisan 1911 tarihinde gerçekleşmiştir. Diyarbakır vilayetine bağlı olan Mardin, Silvan, Maden, Palu, Lice ve Midyat hapishane ile tevkifhanelerinin tamirata muhtaç oldukları belirtilmiştir. Bu hususta gerekli tamiratın yapılması için Maliye Nezareti'nden bütçe desteği talebinde bulunulmuştur (BOA.DH.MB.HPS.143/13). Buna karşın Maliye Nezareti, tadilat için 2.693 kuruş göndermiştir. 2.693 kuruşu Ergani Madeni Hapishanesi için harcanmak üzere Diyarbakır Valiliğine toplamda 5.000 kuruş gönderilmiştir (BOA.DH.MB.HPS.2/27). 1911 yılında gönderilmiş olan bu bütçe ile tadilatı yapılan hapishanenin 1913 yılındaki genel durumuyla ilgili bilgiler tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Ergani Madeni Hapishanesi'nin Genel Durumu (14 Ekim 1913)

Vilayet İsmi	Diyarbakır	Kazasının İsmi	Maden
Livanın İsmi	Ergani	Hapishanenin hususi ismi	Yoktur
Kadınlara mahsus hapishane var mıdır?	Kadınlara mahsus hapishane vardır. Kiralık olarak tutulmaktadır.		
Hükümetin malı mıdır kiralık olarak mı kullanılmaktadır?	Erkeklerle mahsus hapishane hükümet malıdır.		
14 Aralık 1913 tarihinde mevcut tutuklular	141 Erkek, 7 kadın olmak üzere toplamda 148 mahkûm vardır.		
Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin mahallince önem derecesi, hükümet konağı dâhilinde veya haricinde ve hükümet dairesi müştemilatından olup olmadığı	Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazi hükümet malıdır.		
Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin ölçüsü. (Ölçümü mümkün değilse tahminen)	Arazinin bulunduğu alan 35 metre uzunluğundadır.		
Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin her arşınının değeri	Hapishanenin üzerinde bulunduğu arazinin her arşını 30 kuruş değerindedir.		
Hapishanenin genel durumuna dair açıklamalar: Yeniden yapılması gerekir mi? Tamirle isteğe uygun hale dönüştürmek mümkün müdür? Tamirat derecesi ve özel mütalaa.	Hapishane tahrip olduğundan dolayı tamirata ihtiyaç duymaktadır. Sağlam bir tamiratın yapılmaması durumunda yeni bir hapishanenin inşa edilmesi gereklidir.		

Tablo 1'deki verilerden hareketle 1913 yılında hapishanenin yeniden inşa edilmemesi durumunda kapsamlı bir tadilata tabi tutulması gerektiği söylenebilir. Nitekim kapsamlı bir tadilat olmasa da 1914 yılında Maden Hapishanesi'nin tamirata için 990 kuruş harcama yapılmıştır. Bu doğrultuda 200 kova toprak damın sıvası için 300 kuruş, 100 yük sal için 300 kuruş, sıva ve bazı yerlerin tamiri için bina ustasına 8 günlük yevmiye 120 kuruş, 18 yevmiyeli amele için 90 kuruş, bir mazi ağacı için 15 kuruş, bir neccar yevmiyesi için 15 kuruş, müdür odasına yeni bir masa ile koltuk için 150 kuruş olmak üzere toplamda 990 kuruş harcama yapılmıştır (BOA.DH.MB.HPS.113/20). Yapılan harcama ile ilgili Dahiliye Nezareti'nin bilgilendirilmesi için, Maden Mutasarrıflığı tarafından 16 Ağustos 1914 tarihinde çekilen telgrafta ayrıca hapishanede bazı tamiratlarla bulunmak için 500 kuruş daha talep edilmiştir. Nitekim bu doğrultuda gerekli olan tutar Hapishaneler Umumi İdaresi tarafından gönderilmiştir (BOA.DH.MB.HPS.56/93/43). 1914 yılı içerisinde toplamda 1.490 kuruşluk harcamanın yanı sıra 41.200 kuruş daha talep edilmiştir. Ancak belirlenen tutar Dahiliye Nezareti tarafından fazla bulunarak harcama cetvelinin de olmadığı ileri sürülerek talep edilen tutar yerine 840 kuruş gönderilmiştir. Böylece hapishane için 1914 yılında toplam 2.330 kuruşluk harcama yapılmıştır (BOA.DH.MB.HPS.8/35).

Yapılan tadilat harcamaları kapsamlı olmadığı için neredeyse her yıl tadilat için bütçe talebinde bulunulmuştur. Nitekim bu taleplerden biri de 1915 yılında gerçekleşmiştir. Aralık ayı içerisinde hapishanede bazı yerlerin tamir edilmesi için 1,830 kuruş Dahiliye Nezareti'nden talep edilmiştir. Fakat merkezi yönetim, Maden Mutasarrıflığı'na harcamanın ne şekilde yapılacağına dair iki defa gönderilmiş olan varakanın düzenli tutulmadığından dolayı anlayamadığını, üçüncü defa gönderilecek olan keşif cetvelinin düzenli, okunaklı ve anlaşılır şekilde tutulması durumunda istenilen miktarı gönderebileceğini iletmıştır (BOA.DH.MB.HPS.115/20). Ancak gönderilen bu tutar da hapishanenin tadilat sorununu çözmeye yetmemiş olmalı ki 1916 yılında tekrar 835 kuruşluk bütçe harcaması yapılmıştır. Yapılan bu harcamaya dair veriler tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Ergani Madeni Hapishanesi Tamirat Masrafları (31 Ocak 1916)

Malzeme	Miktar (Kuruş)
Mazi ağacı (15 adet-her bir adeti 4 metre)	225
Kirişlik Ücreti (1 adet-her bir adeti 4 metre)	25
Amele Ücreti (19 kişi)	95
Diğer Ücret (5 adet)	75
Bina Ustası Ücreti (3 kişi)	45
Kalıp kısmı (3 adet)	30
Mazi ağacı (5 adet-her bir adeti 4 metre)	75
Toplam	570
Gazhane ve Polis Yerlerinin Masrafları	
Mazi ağacı (8 adet-her bir adeti 4 metre)	120
Diğer ücret (3 adet)	45
Kalıp Kısmı (3 adet)	30
Bina ücreti	30
Amele Ücreti (8 kişi)	40
Toplam	265

Tabloda belirtildiği gibi 570 kuruşluk bütçe hapishanenin genel durumu ile ilgili harcanırken 265 kuruşluk tutar ise hapishaneye bağlı olan gazhane ile polislerin kullanmış olduğu alanlara harcanmıştır. Tabloda belirtilen harcamalar dışında 1916 yılının Haziran ayında, hapishane dahilindeki su mecrasının tamir edilmesine yönelik bir girişim gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda Diyarbakır'dan 704 kuruş istenmiş ancak Diyarbakır Valiliği'nin bütçesinin 500 kuruş kalmasından dolayı merkezden istenmiştir. Merkezi yönetim ise Dahiliye Nazırı Talat Paşa'nın Diyarbakır Valisine çekmiş olduğu telgrafla gerekli olan meblağı göndermiştir (BOA.DH.MB.HPS.11/43).

Hapishanenin yetersizliği ve koşullarının iyi olmadığına dair şikayetler 1917 yılında da devam etmiştir. Denetlemelerde bulunmak için 12 Kasım 1917 tarihinde maliye müfettişi Sabri Bey tarafından oluşturulan heyet bölgeye gönderilmiştir. Heyet tarafından yapılan incelemeler neticesinde; hapishanenin ciddi manada tahribe uğramış olduğu ve yapılan tamiratlarla bu tahribatın giderilemeyeceğinden dolayı kapsamlı bir çalışmanın yapılması gerektiği belirtilmiştir. Mahkumların sağlık açısından iyi konumda olmadıkları, bir hekim ve hapishane müdürü tarafından muayene edildikleri ifade edilmiştir. Ayrıca mahpuslar arasında tutuklu ve hükümlü; bunlardan bir kısım hastalar da olmasına rağmen bu kişilerin suç türlerine göre tasnif edilmeden karışık şekilde bir arada tutuldukları kayıt altına alınmıştır. Ayrıca hapishanenin ortasında üstü açık şekilde olan salonda, ayakları kokmuş şekilde mahkumların bir arada tutulmak zorunda kaldığı da dile getirilmiştir. Hapishane için büyük bir koğuşun hastane için ayrılmış olmasına rağmen yer yetersizliğinden dolayı kullanılmadığı saptanmıştır. Ayrıca ameliyata ihtiyaç duyan bir mahkûmun da ameliyat edilemediği tespit edilerek kayıt altına alınmıştır. Müdürün işini yapmaktan dolayı görevden azledilmesine rağmen hala görevini icra etmeye devam ettiği ifade edilmiştir. Mahkumlara ait kayıtların tutulmadığı, gardiyanların liyakatli şekilde görevlerini icra etmediği, mahkumların yatmakta oldukları süreleri belirten pusulaların da düzenli tutulmadığı, bazı mahkûmun süresi dolmasına rağmen hala içerde tutuldukları ve bazı mahkumların farklı işlerde çalıştırılması gerekirken çalıştırılmadıklarına dair notlar da alınmıştır. Bu çerçevede ele alınan rapor doğrultusundan gerekli çalışmaların yapılması için ihtiyaç duyulan tahsisatın yapılması yönünde karar alınmıştır (BOA.DH.MB.HPS.78/38). Denetlemelerin gerçekleştiği 1917 yılında hapishanenin genel durumuyla ilgili bilgiler tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3

Ergani Madeni Hapishanesi'nin Genel Durumu (1 Nisan 1917)

Hapishanenin İsmi	Ergani Madeni Sancağı Hapishanesi		
Hapishane	Maden Hapishanesi		
Tevkifhane	Hapishane ile Tevkifhane bir aradadır.		
Müdürün ismi	Harun Efendi		
Katiplerin adedi	Bir kâtip vardır.		
Gardiyanların adedi	Dört gardiyan vardır.		
Mevcut adedi	Erkek	Kadın	18 yaşından küçükler
Tevkifhanede bulunanlar	58	2	1
Hapishanede bulunanlar	52	1	8
Ceza kanununun 48 ile 67. maddelerinde belirtilen suçları işlemiş olup siyasi suçlar hariç cezalarının bitmesine 6 ay kalmış olan çalıştırılacak durumda olan mahkûm sayısı	5	Yoktur	Yoktur
Mevkuf Adeti	60	Yoktur	Yoktur
Devlet işlerinde çalıştırılanlar	Yoktur	Yoktur	Yoktur
Hapishane işlerinde çalıştırılanlar	Yoktur	Yoktur	Yoktur
Genel siparişin imalinde bulunanlar	Yoktur	Yoktur	Yoktur
İşsiz olanların adedi	60	Yoktur	Yoktur
Yiyecek ne şekilde temin edilmektedir			
Yiyeceği kendi mutfağında mı hazırlamaktadır			
Yiyecek müteahhit vasıtasıyla mı karşılanmaktadır	Müteahhit vasıtasıyla karşılanmaktadır		

Tablo 3'te verilen bilgilerden hareketle bir müdür, bir kâtip ve 4 gardiyan tarafından idare edilen hapishanede toplamda 120 mahkûmun olduğu görülmüştür. Her ne kadar 1917 yılında hapishanenin tadilatı ile ilgili bir gelişme yaşanmamış olsa da 1918 yılında hapishanede bazı alanların tadilatının yapılması için 32.910 kuruşluk bir meblağ merkezden istenmiştir. Lakin merkez, Diyarbakır valiliği aracılığı ile mutasarrıflığa telgraf çekerek belirlenen miktarın nerelere harcanacağına dair detaylı bilgileri talep etmiştir. Detaylı bilgilerin verilmesi üzerine belirlenen miktarın Diyarbakır Valiliği tarafından karşılanması kararlaştırılmıştır. Fakat belirlenen bütçenin sağlanıp sağlanmadığına dair bilgi mevcut değildir (BOA.DH.MB.HPS.15/9).

1919 yılında hapishanenin bazı alanlarının elden geçirilmesi için 2.180 kuruşluk bütçe harcandığı tespit edilmiştir (BOA.DH.MB.HPS.16/63). Harcama genel olarak tavan bağlantılarını sağlayan direklerin yenilenmesi için yapılmıştır. Bu harcamaların detaylarına bakıldığında ise 15 adet mazi ağacı için 900 kuruş, 8 adet mertek için 320 kuruş, 1 neccar ustası için 80 kuruş, 1 bina ustası için 80 kuruş ve son olarak inşa çalışmalarında görev yapmak üzere görevlendirilen 20 amele için 800 kuruş harcama yapılmıştır (BOA.DH.MB.HPS.17/12). Esasen hapishanenin tamiratıyla ilgili gönderilen 2.180 kuruşun da içerisinde olduğu toplamda 27.060 kuruş havale edilmiştir. 2.180 kuruş hapishane tamiratına harcanırken diğer kalan bütçe ise sancak dahilinde yer alan kalhane ile değirmenlerin tamirâtı için ayrılmıştır (BOA.ML.EEM.1317/17). Yine hapishanede görevli olan jandarmanın ikameti için kullanılmakta olan 2 koğuş ile 1 salonun da tamirata ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Bunun üzerine 17.800 kuruş harcama yapılacağı belirtilmiştir. Belirlenen bu harcamalar dışında 2.180 kuruş daha harcanmıştır. Böylece belirlenen miktar içerisinde Ergani Madeni Hapishanesi'nin tadilatı için yapılan harcamanın toplam bedeli 22.160 kuruş olmuştur (BOA.DH.MB.HPS.17/12). 1919 yılında hapishanenin tadilatına yönelik bir diğer gelişme de Eylül ayında gerçekleşmiştir. Hapishanenin bazı bölgelerinin tamir edilmesi için 1.914 kuruş talep edilmiştir (BOA.DH.MB.HPS.9/50). Ancak merkezi yönetim paranın nerelere harcanacağına dair bilgi verilmediğinden dolayı bu hususta mutasarrıflıktan bilgi istenmiştir. Belirlenen tutarın dağılımını gösteren cetvelin anlaşılır

olmadığından dolayı talep karşılanmamıştır (BOA.DH.MB.HPS.114/43). Daha sonradan harcamaya dair bilgilerin anlaşılır şekilde aktarılması üzerine 2.100 kuruş Diyarbakır Valiliği tarafından karşılanmıştır. Nitekim aynı yıl içerisinde belirlenen tutar hapishane idaresine gönderilmiştir. Böylece 1919 yılı içerisinde hapishanenin tadilatı için toplamda 23.260 kuruş harcama yapılmıştır. 1860 yılından itibaren 1919 yılına kadar hapishanenin fiziki yapısına yönelik yürütülen tüm ıslah çalışmalarına rağmen bu manada yaşanan sorunun tamamen ortadan kaldırılamadığı saptanmıştır. Bu durum ise Ergani Madeni Hapishanesi'nin mahkûmlar için fiziki manada yetersiz olduğunu göstermiştir. Benzer yetersizliğin yaşandığı bir diğer alan ise hapishanede görev icra eden personelde saptanmıştır (BOA.DH.MB.HPS.164/4).

Ergani Madeni Umumi Hapishanesi'nin İdari Personeli

Maden Hapishanesi'nde görev yapan memurlara dair en erken bilgiye 1864 senesinde tutulan kayıtlardan ulaşılmaktadır. Bu kapsamda 1864 yılının Eylül ayının başından, ertesinin Şubat ayının sonuna kadar (Rumi 1280 Eylül-1280 Şubat) hapishanede gardiyan olarak görev yapanların yıllık maaş tutarının 7.790 kuruş olduğu tespit edilmiştir. Lakin hapishanede yıl içerisinde tahliyelerin olmasına bağlı olarak görevlendirilen gardiyan sayısında düşüşe gidilmiştir. Bu düşüşün yaşanmasıyla birlikte mevcut gardiyanların maaş tutarının 4.690 kuruş olduğu tespit edilerek, fazla olan tutarın hazineye geri verilmesi sağlanmıştır (BOA.İ.MVL.541/24276). Hapishanede görev yapan kişilerle ilgili bir diğer bilgi 1869 yılında meydana gelen gelişmeden elde edilmiştir. Buna göre 1869 yılından önce hapishanenin müdürlük görevini icra ettiği bilinen Sofi Mehmet Ağa'nın kesin olarak hangi tarihlerde görev yaptığına dair bilgilere ulaşılamamıştır (BOA.DH.MKT.2052/83; BOA.DH.MKT.100/4).

1881 yılına gelindiğinde Ergani Madeni Hapishanesi'nde 19 memurun görev icra ettiği saptanmıştır. Ayrıca, hapishanede görev yapan bir baş gardiyanın aylık 333 kuruş aldığı ve yıllık tutarın 3.996 kuruş olduğu belirtilmiştir. Yine hapishanede katiplik ve gardiyanlık gibi diğer işleri icra eden 18 görevlinin ödemesi için ise aylık 1.458 kuruş harcama yapıldığı bu miktarın ise yıllık olarak 17.496 kuruşa tekabül ettiği belirtilmiştir. Yıllık olarak hapishanede görev yapan 19 görevliye toplamda 21.492 kuruş ödeme yapıldığı belirtilmiştir. 1882 yılında ise hapishanede görev yapan bir gardiyana aylık 330 kuruştan yıllık 3.960 kuruş harcama yapıldığı, diğer görevliler olan 11 kişiye ise aylık 1.100 kuruştan 13.200 kuruş ödeme yapıldığı belirtilmiştir. Bunların her ikisi toplandığında ise 12 görevliye yıllık olarak 17.160 kuruş ödeme yapıldığı görülmüştür (BOA.İ.ŞD.65/3810).

1882 yılında tespit edilmiş 12 görevli dışında 1886 yılında hapishanede görev yapan bir baş gardiyanın bulunduğu saptanmıştır. Baş gardiyanın, iki gardiyan maaşı birleştirilerek istihdam edildiği tespit edilmiştir. Tayin edilen bu baş gardiyan okur-yazar olup, aylık maaşı ise 430 kuruş olarak belirlenmiştir (BOA.DH.MKT.1403/8). 1893 yılına gelindiğinde ise hapishanenin müdürlüğünü yapan kişinin Osman Bey olduğu tespit edilmiştir. Lice'de ikamet eden Osman Bey, Kars ahalisindedir. 6 Eylül 1893 tarihinde müdürlük görevinden istifa etmiştir. Lakin yerine tayin edilecek okuma-yazma bilen birinin bulunmamasından dolayı müdürlük koltuğu bir müddet boş kalmıştır (BOA.BEO.283/21188). Hapishanenin müdürlük koltuğuna 28 Ekim 1895 tarihinde Ali Ağa tayin edilmiştir. Ali Ağa daha önce Diyarbakır Hapishanesi'nin müdürlük görevini yerine getirmiştir. Ali Ağa, Ergani Hapishanesinde, 5 sene 3 ay 15 gün görev icra ettikten sonra 25 Ocak 1901 tarihinde görevinden istifa etmiştir. Aylık maaşı ise 330 kuruş olarak belirlenmiştir (BOA.ŞD.1005/82). Hapishanede görev yapan müdürlerin yanı sıra, 1898 yılında hapishanede 8 gardiyanın görev yaptığı bilgisi tespit edilmiştir. Lakin çevre bölgelerden hapishaneye mahkûm gönderilmesi buradaki güvenliğin sağlanmasını zorlaştırdığı için 1 gardiyanın daha görevlendirilmesi istenmiştir. Ayrıca harap halde olan ve toprak üzerinde yatan mahkûmların daha sağlıklı koşullarda barınması amacıyla koğuşların tamir edilmesi ve bir hastane odasının açılması gerektiği belirtilmiş olsa da görevli tayinine yönelik izin çıkmamıştır (BOA.DH.TMIK.S.33/28).

1900 yılında hapisanede, her biri 300 kuruş maaşla görev yapan 7 gardiyanın olduğu saptanmıştır. 1902 senesinde ise 300 kuruş maaşla bir memur ve 100 kuruş aylıkla bir gardiyanın görev yaptığı belirtilmiştir. Görevli yetersizliğinden dolayı çekilen sıkıntıların giderilmesi ve çarşı ile pazardan alınması gereken ihtiyaçların rahat bir şekilde temini için gardiyan ataması talebinde daha önce de bulunulduğu saptanmıştır (BOA.DH.MKT.564/55). Hapishanede görev yapan personele dair bir diğer bilgi 1902 yılında kayıt altına alınmıştır. Buna göre 8 Haziran 1902 tarihinde görev yapan memur Hakkı Efendi'nin istifa etmesi üzerine yerine Müsafirzade Mehmet Ali Efendi tayin edilmiştir (BOA.DH.MKT.539/46). Müdür dışında Jandarma Yüzbaşı Hasan, bir onbaşı, iki nefer ile birkaç zaptiye neferi görev icra etmiştir. Ancak bu kişilerin, 4 mahkûmun firar etmesine göz yummalarından dolayı bir seneden beridir mahkûm oldukları saptanmıştır. Mahkemeleri yapılmadan tutuklu bulunmalarının kanunlara uygun olmadığı belirtilerek Mülkiye İdaresi tarafından işlemlerinin takip edilip mahkemede¹¹ yargılanmalarından sonra suçlu bulunmaları durumunda Askeri Hapishanede tutuklu olacakları belirtilerek Mülkiye İdaresi'ne teslim edilmeleri istenmiştir. Fakat yargılama süreciyle ilgili bilgi mevcut değildir. Bu örnekten hareketle 1902 yılında hapishanede bir yüzbaşı, bir onbaşı ile iki jandarma neferinin görev yaptığı, bunların kanun dışı girişimde bulunduğu dair iddialar ortaya atılmıştır (BOA.DH.MKT.525/43).

Firar girişimine isimleri karışan şahıslar dışında, 1902 yılında hapishanede 11 nefer gardiyan mevcudu saptanmıştır. Ancak ödenek yetersizliğinden dolayı 5 gardiyan görevden alınmıştır. Geriye kalan 6 gardiyandan ikisinin maaşına denk gelen bir kâtip görevlendirilerek gardiyan sayısı 4'e düşürülmüştür (BOA.ŞD.2717/23). Bu nedenden dolayı aylık ödemeleri 1.000 kuruş karşılığında 5 neferin daha görevlendirilmesi talep edilmiştir. Ancak yapılan incelemeler neticesinde Diyarbakır vilayeti tarafından bölge hapishane memurları için ayrılan ödemelerden 500 kuruşun kaldığı bunlardan 20 kuruşun Derik kazasında bulunan tevkifhanede çalışan gardiyanın aylık ödemesi ve 380 kuruşun ise Erzurum Hapishanesi'nde görev yapan memur ile kâtip için kullanıldığı belirtilerek, geriye kalan 100 kuruşun belirlenen bu gardiyan ataması için yetmeyeceği ifade edilmiştir (BOA.BEO.1832/137370). Bu nedenden dolayı mevcut olan gardiyanlarla idare edilmesi istenmiştir. Lakin mevcut gardiyan ile yoğun mahkûm sayısı bulunan hapishanenin güvenliğinin sağlanamayacağı bildirilmiştir (BOA.DH.MKT.2540/61). Bunun üzerine hapishaneden yazılan telgraf üzerine aylık 100 kuruşla bir gardiyan görevlendirilmiştir. Böylece hapishanede görev yapan gardiyan sayısı 5'e çıkmıştır (BOA.DH.MKT.453/30).

1902 yılında tespit edilmiş bu görevliler dışında 1911 yılına kadar hapishanede görev yapan memurlara dair verilere ulaşılamamıştır. 1911 yılında ise hapishanede çalışan 6 görevli için aylık olarak 1.200 kuruşun ödendiği saptanmıştır. Bu görevlilerin aldıkları maaşlar ile görevlerinin detaylarına bakıldığında ise 1 hapishane memuru 300 kuruş, 3 gardiyanın her biri 150 kuruş olmak üzere 450 kuruş, 1 kâtip 250 kuruş ve son olarak 1 baş gardiyanın 200 kuruş aylık maaş ile görev icra ettiği saptanmıştır (BOA.DH.MB.HPS. M.53/1).

1911 yılında görev icra eden memurlara dair kısıtlı bilginin aksine, 1912 yılında hapishanede görev yapan Yuşa Efendi ile ilgili detaylı bilgiye ulaşılmıştır. Şöyle ki, Yuşa Efendi, Mekteb-i Fünun Harbiye-i Şahane ikinci sınıf talebesidir. Siyasi suçtan dolayı mağdur olan Yuşa Efendi, 16 sene esaret hayatı yaşadıkdan sonra Ergani Madeni Hapishanesi Umumi müdürlüğüne atanmıştır. 30 Mayıs 1912 tarihinde merkezi yönetime çekmiş olduğu telgrafta 7 seneden beridir müdürlük görevini icra ettiğini belirtmiştir. Hapishaneler Nizamnamesi'nin beşinci, yedinci, on birinci ve on üçüncü maddeleri gereğince maaşının arttırılmasını istemiştir. Nitekim İstanbul'da görev yapan bir kâtipin aylık 400 kuruş maaş almasına rağmen kendisinin maaşının 300 kuruş olduğunu belirterek maaşının arttırılmasını talep etmiştir. İmparatorluk genelinde belirlenen beş vilayette görev yapan müdürlerin maaşlarına bakılarak kendisinin de maaşının arttırılmasını Adliye Nezareti'nden talep etmiş, ayrıca hayatını bu maaş ile idame edemediğini ifade etmiştir. Ancak Yuşa Efendi'nin maaşının artırılıp

¹¹ 1872 yılında hukuk alanında yapılan yeni düzenlemeyle birlikte kazalarda gerçekleşen davalara Bidayet Mahkemesi'nin bakması kararlaştırılmıştır. Buradaki mahkemenin de kaza Bidayet Mahkemesi olduğu çıkarımı yapılabilmektedir (Dağ, 2021, s. 215). Bu adli kurumlar İdare Meclisi Mahkemeleri olarak da nitelendirilmektedir (Dağ, 2021, s. 468).

arttırılmadığına dair bilgiye ulaşılammıştır (BOA.DH.MB.HPS. M.2/2). Yuşa Efendi dışında 1912 yılında hapishanede 1 baş gardiyan ile 3 gardiyanın görev yaptığı ancak hapishanenin güvenliğinin sağlanmasında yetersiz kalındığı belirtilmiştir. Bunun üzerine 2 jandarma neferinin görevlendirilmesi talep edilmiştir. Lakin Diyarbakır Jandarma Alay Kumandanlığı tarafından bu görevlendirmenin yapılamayacağı belirtilmiştir. Gerekçe olarak ise hapishanelerin güvenliğinin gardiyanlar tarafından sağlanması gerektiği, jandarma neferlerinin bu işlerle görevlendirilmelerinin caiz olamadığı belirtilerek olumsuz yönde cevap verilmiştir (BOA.DH.MB.HPS.71/29).

Sonuç

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Ergani Madeni bölgesinde, suçu sabit görülüp cezalandırılan hükümlü ve tutukluların alikonulduğu mekân olarak eski hükümet konağının altında bulunan mahal kullanılmıştır. Nitekim bu yerin hapishane amacıyla kullanıldığına dair en erken bilgilerin 1860 yılında kayıt altına alındığı saptanmıştır. Ergani Madeni bölgesinin yanı sıra civar yerlerde de suç işlemiş olan kişilerin, bilhassa kürek cezasına çarptırılmış olan şahısların cezasının infaz edildiği yer olarak bu hapishane seçilmiştir. Bu durum ise hapishanenin yoğun mahkûm sayısına maruz kalmasına yol açmıştır. 1860 yılından itibaren hapishane olarak kullanılan yapının fiziki açıdan yetersiz olduğuna dair birçok şikâyet mevcuttur. Bu tür şikâyetler hapishane idaresi tarafından Maden Mutasarrıflığı'na, Maden Mutasarrıflığı'ndan Diyarbakır Valiliğine, Valilikten ise Dahiliye Nezareti, Maliye Nezareti, Adliye Nezareti veya Hapishaneler Genel İdaresi'ne iletilmiştir. Hapishanenin yetersizliğine ve tamirata ihtiyaç duyulduğuna dair 22 Ağustos 1860 tarihinde çekilen ilk telgraftan sonra 1879, 1881, 1882, 1886, 1887, 1889, 1891, 1897, 1899, 1902, 1909, 1911, 1914, 1915, 1916, 1917 ve 1919 yıllarında sık sık benzer mahiyette telgraflar çekilmiştir. Yapılan bu girişimlerin temel amacı ise mevcut hapishanenin fiziki yapısının ıslah edilmesi, hükümlü ve tutuklular için yeterli hale getirilmesi, tadilat veya tamiratının yapılması ve mahpusların mevcudunu taşıyabilecek kapasitede yeni bir hapishanenin inşa edilmesi olmuştur. Ancak yukarıda belirtilen tüm yıllarda, hapishane idaresi tarafından istenen tadilat veya yapıya ek ilavelerin yapılmasına yönelik bütçe sağlanmış olsa da, yeni hapishane inşasının gerçekleşmediği de tespit edilmiştir. Netice olarak 1860 ile 1920 yılları arasında bölgedeki hapishanenin fiziki yetersizliği süregelen bir sorun olmuştur.

Fiziki yapının yetersizliğinin aksine, hapishane personelinin eksikliği ile ilgili ciddi sorunun meydana gelmediği de tespit edilmiştir. Fakat yine de personel yetersizliğine dair bir sorunun yaşanmadığını söylemek mümkün görünmemektedir. Dahası hapishanenin yeterli muhafaza birliğine sahip olmasından dolayı çevre hapishanelerden birçok defa bölgeye hükümlü ve tutuklunun nakledildiği durumlar da saptanmıştır. Bu bağlamda hapishanede görev yapan memurlara dair en erken bilgilerin 1864 yılında tutulan kayıtlarda geçtiği tespit edilmiştir. 1860 ile 1920 yılları arasında hapishanede genel olarak müdür, kâtip, baş gardiyan, gardiyan, kadın gardiyan, zabıta ve diğer memurların görev icra ettiği tespit edilmiştir. Lakin hapishanenin sağlık koşulları açısından yetersiz olduğu ve sağlık görevlilerinin de eksik olduğuna dair sık sık şikâyetler meydana gelmiştir. Her ne kadar hapishane dahilinde bir odanın hastane olarak açılması için çalışmalar yapılmışsa da yeterli sağlık personelinin bulundurulamamasından dolayı hastanenin aktif olmadığı saptanmıştır.

Kaynakça

- Akyüz Orat, J. (2011). Hapishane ıslahatı bağlamında Çerkes hapishanesinin modernleşme çalışmaları. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 17(66), 81-94. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fe/issue/26030/274154>.
- Akıllı (Acar), T. (2006). *3 nolu nefy ve ıtlak defteri'nin (s. 1-100) transkripsiyon ve değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Apa Kurtişoğlu, G. (2021). Kırklareli hapishanesi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(22), 201-229. <https://doi.org/10.33207/trkede.895068>.
- Atar, Z. (2011). 20. yüzyıl başlarında Turgutlu hapishanesinin genel durumu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 87-101. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/4068/53725>.
- Arslan, R. (2019). 20. yüzyılın başlarında Devrek hapishanesi. *Turkish Studies Historical Analysis*, 14(4), 735-748. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39912>.
- Arslan, R. (2020). 20. yüzyılın başlarında Osmanlı hapishaneleri: Bartın hapishanesi örneği. *Belgi Dergisi*, (19), 2116-2140. <https://doi.org/10.33431/belgi.643792>.
- Akın, H. (2011). Osmanlı Devleti'nde hapishane ıslahatına dair 1893 tarihli bir nizamname örneği. *History Studies*, 3(3), 23-36. Erişim adresi: https://www.historystudies.net/osmanli-devletnde-hapishane-ıslahatina-dair-1893-tarihli-bir-nizamname-onerisi_276.
- Artuk, M. E. ve Alşahin, M. E. (2016). Hapis cezalarının ve cezaevlerinin tarihi gelişimi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2(21), 145-185. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27556/289424>.
- Akyüz Orat, J. ve Çelik, F. (2011). Diyarbakır vilayeti hapishaneleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (7), 73-95. Erişim adresi: [https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/007/5\(1\).pdf](https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sobedergi/file/007/5(1).pdf).
- Bâb-ı Âli Evrak Odası Belgeleri (BEO.):283/21188,1832/137370.
- Bardakoğlu, A. (1997). Hapis. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi içinde*. (16), 4-64. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hapis>.
- Çelik, Y. (2008). Hapishane tarihimizden bir kesit: Üsküdar Paşakapısı tevkifhanesi ve mütareke dönemi'nde işgali. *Belleten Dergisi*, 72(264),603-628. <https://doi.org/10.37879/belleten.2008.603>.
- Çoban, H. (2020). *Osmanlı devleti sivil bürokrasisinde suç ve ceza (1892-1900)*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Dağ, M. (2021). Hemavend aşireti'nin tütün kaçakçılığı iddiaları ve Adana reji idaresi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(3), 1333-1344. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.953446>.
- Dağ, M. (2021). XIX. yüzyıl sonlarında reji idaresi'nde kayıt dışı ekonomi davası: Bayburt reji memurluğu örneği (1888-1909). *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 444-471. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/diclesosbed/issue/65582/954407>.
- Dağ, M. (2021). XX. yüzyıl başlarında reji idaresi'nde kayıt dışı ekonomi davası: Menbiç reji memurluğu örneği (1910-1911). *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 207-228. <https://doi.org/10.30803/adusobed.1009065>.
- Dağ, M. (2022) Osmanlı taşrasında bir ceza infaz kurumu: Mut hapishanesi örneği (1890-1920). *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 167-201. <https://doi.org/10.29157/etusbed.1128525>.

- Dağ, M. (2022). Osmanlı taşrasında yabancı sermaye yatırımı: Siverek Düyun-u Umumiye müdürlüğü ile reji memurluğu (1881-1925). *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, (8)2, 59-78. <https://doi.org/10.53440/bad.1077922>.
- Dağ, M. (2022). Geç dönem Osmanlı taşrasında bir infaz kurumu: Mersin hapishanesi örneği (1864-1920). *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 6-26. <https://doi.org/10.55044/meusbd.1139291>
- Dağ, M. (2022). Osmanlı Devleti'nde bir kaza hapishanesinden yansımalar: tüm yönleriyle Suruç hapishanesi (1852-1920). *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 345-378. <https://doi.org/10.47140/kusbder.1134988>.
- Dahiliye-Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Belgeleri (DH.MB.HPS.):20/71, 143/13,2/27,113/20,56/93,115/20,8/35,78/38,16/63,17/12,9/50,114/43,164/4,11/43,71/29, 2/2,2/2,56/93/43,15/9.
- Dahiliye-Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Müteferrik Belgeleri (DH.MB.HPS. M.):53/1,31/82,51/2.
- Dahiliye-Mektubi Kalemi (DH.MKT.):100/4,1381/92,1375/60,1456/55,1637/107,1620/66, 1736/3,1754/43,1773/130,1705/25,1784/104,1643/79,1627/6,1674/87,1763/29,1808/7,1961/76,577/10,6 06/56,530/21,2819/11,2761/51,2052/83,1403/8,564/55,539/46,525/43,2540/61,453/30.
- Dahiliye-İslahat Belgeleri (DH.TMIK.S.):33/53,33/28.
- Daşcıoğlu, K. (2017). XX. yüzyıl başlarında dinar (geyikler) hapishanesi. *Belgi Dergisi*, 13(1), 316-331. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/belgi/issue/35062/388916>.
- Daşcıoğlu, K. (2008). Osmanlı arşivlerine göre Sinop hapishanesi'nin durumu. *Erdem Dergisi*, (51), 53-76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/43876/539879>.
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik Lügati*. Ankara: Ak Aydın Kitapevi.
- Eren, M. (2013). Osmanlı'dan günümüze Türkiye hapishanelerinin üç dönemi. *Toplum ve Kuram Dergisi*, (8), 93-110. Erişim adresi: <https://zanenstitu.org/uploads/dosyalar/Kitaplar/Toplum%20ve%20Kuram/8sayi/Osmanli%C4%B1%E2%80%99dan%20Gu%CC%88nu%CC%88mu%CC%88ze%20Tu%CC%88rkiye%20Hapishanelerinin%20U%CC%88c%CC%A7%20Do%CC%88nemi%C2%A0.pdf>.
- Erpolat, M. S. (2004), Ergani'deki ziyaretgahlar ve bu ziyaretgahların günümüzdeki yeri. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3, 47-63. http://isamveri.org/pdfdrq/D02540/2004_3/2004_3_ERPOLATMS.pdf.
- Gökçen, A. (1994). 296 (1879) tarihli usul-i muhakemat-ı cezaiye kanun-ı muvakkatı. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1-2), 203-288. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/26615/280291>.
- Gönüllü, A. R. (2011). Osmanlı Devleti'nin son döneminde Isparta hapishanesi (1867-1920). *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 349-392. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26255/276557>.
- Güneş Yağcı, Z. ve Nalbant, E. (2016). İstanbul tersane zindanı. IV. *Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu*, İstanbul, 83-113.
- Hanilçe, M. ve Şeyhoğlu, E. (2020). Osmanlı devleti'nde bir ceza infaz kurumu olarak hapishaneler ve kadınlar. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 405-436. <https://doi.org/10.30692/sisad.745234>.

- İrade-Dâhiliye Belgeleri(İ.DH.):1400/1.
- İrade-Meclis-i Vala (İ.MVL.):436/19304,441/19583,541/24276.
- İrade-Şura-yı Devlet(İ.ŞD.):53/2987,65/3810.
- Kılınç, A. (2015). Klasik dönem Osmanlı devleti'nde uygulanan kürek cezasının hukuki tahlili. *Belleten Dergisi*, 79(285), 531-557. <https://doi.org/10.37879/belleten.2015.531>.
- Kocaoğlu, B. ve Duran, A. (2020). Osmanlı devleti'nde ceza yaşı ve buluş meselesi (1847-1917). *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (24), 23-36. Erişim adresi: http://www.tarihinpesinde.com/dergimiz/sayi24/S24_02.pdf.
- Maliye Nezareti Emlak-i Emiriyye Müdüriyeti Belgeleri (ML.EEM.):1317/17.
- Meclis-i Vükela Mazbataları (MV.):602/35.
- Meclis-i Vala(MVL.):610/91.
- Öztop, F. (2015). Suç cetvellerine göre Osmanlı devletinde “adam öldürme” suçu: Aydın vilayeti örneği (1908-1916). *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 75-85. <http://dx.doi.org/10.16989/TIDSAD.63>.
- Öztürk, S. (2014). *XIX. yüzyıl Osmanlı ceza sisteminde dönüşüm: zindandan hapishaneye geçiş*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Öntuğ, M. M. ve Yılmaz, B. (2021). XIX. yüzyılın sonları-XX yüzyıl başlarında Rize hapishanesi'nin genel durumu. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, XVIII (69), 57-69. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/karadearas/issue/68624/1077417>.
- Özçelik, M. (2011). Mütareke Dönemi'nde Osmanlı hapishanelerinin durumu. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 7(14), 16-39. Erişim adresi: http://www.ctad.hacettepe.edu.tr/7_14/2.pdf.
- Sadaret-Mevlis-i Vala Evrakı (A.) MKT.MVL.): 124/28, 128/94.
- Songür, M. (2014). Hurri'lerden Osmanlıya Ergani- M.Ö. 3000-M.S. 1515. Tüm Yönleriyle Ergani İlçesi ve Turizm.
- Sunay, S. (2018). Son dönem Osmanlı taşra hapishanelerine bir örnek: Bolvadin hapishanesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 43-66. Erişim adresi: <https://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11630/5888/SUNAY%2c%20Serap.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Sülek, Y. (2019). *19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında Teke Sancağı'nda hapishaneler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Şemsettin Sami, (2015). *Kâmus-ı Türkî*, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Şimşek, E. (2017). XX. yüzyıl başlarında Trabzon hapishanesi (1900-1914). *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, (23), 143-162. <https://doi.org/10.18220/kid.350571>.
- Şura-yı Devlet Belgeleri (ŞD.): 1459/29, 1463/19, 1473/25, 1456/24, 1485/14, 1005/82, 2717/23, 29/66/27.
- Tan, H. (2020). Osmanlı devleti'nde hapishanelerin ıslah çalışmalarına dair bir inceleme: Çarşamba hapishanesi. *History Studies*, 12(3), 1057-1084. Erişim adresi: <https://www.historystudies.net/dergi/osmanli-devletinde-hapishanelerin-islak-calismalarina-dair-bir-inceleme-carsamba-hapishanesi202006c8b9c07.pdf>.

- Taniş, C. (2018). Osmanlı devleti'nde hapishane ıslahatı: Muş hapishanesi örneği (1908-1914). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 141-146. Erişim adresi: <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/prison-reform-in-the-ottoman-state-mus-prison-example-19081914.pdf>.
- Tekin, S. (2006). XX. yüzyılın başlarında Aydın vilayeti ve mülhakatındaki hapishanelerin genel durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 65-77. Erişim adres: <https://docplayer.biz.tr/220759521-Xx-yuzyilin-baslarinda-aydin-vilayeti-ve-mulhakatindaki-hapishanelerin-genel-durumu.html>.
- Tekin, S. ve Özkes, S. (2008). Cumhuriyet öncesi Türkiye'de hapishane sorunu. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VII(16-17), 187-201. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cttad/issue/25239/266849>.
- Temel, M. (2009). XX. yüzyılın başlarında Menteşe sancağı hapishaneleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 109-135. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26262/276669>.
- Tuncer, S. "II. meşrutiyet döneminde bir idari reform: 1913 idare-i umumiye-i vilayet kanun-ı muvakkatı. II. Türk Hukuku Tarihi Kongresi, 573-599. Erişim adres: https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=ii.-mesrutiyet-doneminde-bir-idari-reform-1913-idare-i-umumiye-i-vil%C3%A2y%C3%A2t-kanun-i-muvakkati_seral-tuncer.pdf.
- Turinay, F. Y. (2021). 1879 tarihli ceza muhakemesi kanunu (usul-i muhakemat-ı cezaiye kanun-u muvakkatı) üzerine bir inceleme. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), 169-228. <https://doi.org/10.32957/hacettepehdf.887792>.
- Türkkan, H. (2020). XX. yüzyıl başlarında Osmanlı hapishaneleri (Ereğli hapishanesi örneği). *Turkish Studies*, 15(1), 262-272.: <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41427>.
- Uyanık, M. Z. (2017). Batı ve doğu kültüründe hapishane. *Mizanü'l-Hak İslami İlimler Dergisi*, (4), 87-134. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mizan/issue/34730/384007>.
- Uyanık, M. Z. (2015). *İslam hukukunda hapis cezası ve hapishane* (Yayımlanmamış doktora tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, İ. (2019). Osmanlı devleti son döneminde Adana hapishanesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1411-1431. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.516926>.
- Yılmaz, İ. (2020). Osmanlı son döneminde adam öldürme suçu ve soruşturma usulleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 739-762. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deusosbil/issue/54758/550943>.
- Yıldız, Ö. (2015). Osmanlı hapishaneleri üzerine bir değerlendirme: Karesi hapishanesi Örneği. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 9(17), 91-111. <https://doi.org/10.19060/gab.10180>.

Ekler**Ek 1. Ergani Madeni Umumi Hapishanesi'nin Tadilat Giderleri (23 Eylül 1882). (BOA.ŞD.1459/29).**

İnşaat Türü	Maliyet (Kuruş)
Karşı duvar	360
Üst yan duvar	96
Alt yan duvar	96
7,5 metre uzunluğunda inşa edilecek 13 koğuşun alt ve dış duvarları	622,5
Üst kat hastane ve zabıta koğuşları için yeni dört duvar inşası	90
13 koğuş için 12 adet bölme duvarların inşası	210
Abdesthanelere yeniden inşa edilecek 10 adet duvar inşası	30
İnşa edilecek kireç duvarların yapımı	44.160
İnşa edilecek çamur duvarların yapımı	38.100
Mazi ağacı (15 adet her biri 400 kuruş)	6.000
Hatlı ağaç (5 adet her biri 400 kuruş)	2.000
Mertek yük (3 adet her biri 200 kuruş)	600
Kapı tahtası (3 adet her biri 100 kuruş)	300
Neccar yevmiyesi (10 kişi her biri 20 kuruş)	2.000
Sıvası Ustası yevmiyesi (10 kişi her biri 60 kuruş)	600
Sıva yükü (5 adet her biri 20 kuruş)	100
15 pencere için pencere demiri (50 adet her biri 22 kuruş)	1.100
26 kapı için bağlantı demiri (50 adet her biri 20 kuruş)	1.000
Tuvalet taşı (2 adet her biri 325 kuruş)	750
Dama toprak çıkarma ve temel kazmak için ameşe (4 kişi)	3.200
Birinci toplam	82.260
İkinci toplam	18.100
İlave edilecek ameşe için satışı yapılan hanelerin tutarı	5.000
Eski koğuş ile satılacak hanelerden elde edilen gelir	6.000
Toplam	99.360
İlave olarak istenilen 37.000 kuruşluk harcamaya dair gider kalemleri	
10 adet koğuşun 6 adet duvar inşası	540
10 adet koğuş içi 4 adet bölme duvar inşası	160
Üst katta yapılacak 1 adet tevkifhanenin üç duvar inşası	66
Mazi ağacı (1 adet her biri 230 kuruş)	3.450
Ağaç (5 adet her biri 213 kuruş)	1.080
Mertek yük (3 adet her biri 120 kuruş)	320
Neccar yevmiyesi (10 kişi her biri 60 kuruş)	600
Sıvacı yevmiyesi (10 kişi her biri 35 kuruş)	350
Saman yük (5 yük her biri 60 kuruş)	600
12 pencere için demir (50 adet her biri 18 kuruş)	900
Tuvalet taşı (2 adet her biri 18)	540
Temel kazmak, hafriyat taşımak ve dama toprak çıkarmak için 4 ameşe	1.800
Belirli bölgelerde kullanılmak üzere iki tahta (her biri 50 kuruş)	100
Tamir edilecek koğuşların toplam inşaat bedeli	3.330
Toplam	37.000

Ek 2. Ergani Madeni Umumi Hapishanesi'nin İnşa Çalışmaları (1899). (BOA.İ.DH.1400/1).

İnşa Türü	Yükseklik	Genel Metre	Uzunluk Metre	Genişlik Metre	Adet	Mekap Metre
Hapishane Zemini ile Temel Çalışmaları						
Batı tarafındaki havalenin tesviyesi		5,20	31,00	4,50		725,400
Doğu tarafındaki havalenin tesviyesi		1,50	15,50	4,50		104,625
1 ve 2. koğuşun batı beden temeli		4,00	11,20	1,60		71,680
2,3,4. koğuşun doğu ve kuzey beden temeli		2,00	34,80	1,40		97,440
7 ve 8. koğuşun doğu beden temeli		3,20	13,00	1,80		74,880
6 ve 7. koğuşun şark beden temeli		2,20	8,60	1,60		31,272
6. koğuş polislerin kuzey beden temeli		2,00	13,40	1,40		37,520
M, L numaralı kısım temeli		2,00	00	1,80	2	105,800
1 ve 8. cephe koğuşların temeli		2,00	7,00	1,40	2	39,200
2. koğuşun güney bölmelerin temeli		2,00	2,20	1,40		6,160
2. koğuşun cephe beden bölme temeli		2,00	4,00	1,40		11,200
3. koğuşun güney bölme temeli		2,00	9,40	1,20	2	45,120
7. koğuşun güney ilave duvarın temeli		3,20	2,20	1,40		9,872
7. koğuşun cephe temeli		2,00	4,00	1,40		11,200
6. koğuşun bölme temeli		2,20	9,40	1,20	2	49,632
1,2,3,4,8. koşuların ayaklarının temeli		2,00	1,6	1,60	11	56,320
6,7. koğuşların ayaklarının temeli		2,00	1,20	1,20	4	11,520
Abdesthane gezinti alanının ayak hat temeli		2,00	1,00	1,00	2	4,000
Polislerin beden ve gezinti hat temeli		2,00	7,00	1,00	2	28,000
Polislerin bölme hat temeli		2,00	2,60	0,90	3	14,040
Abdesthanelerin beden temeli		2,00	3,00	1,00		6,000
Merdiven tahtı temeli		1,50	4,00	1,50		9,000
Batı havale duvarların hat temeli		2,00	44,40	1,40		124,320
Güney havale duvarların temeli		3,00	20,00	1,60		9,600
Doğu havale duvarların temeli		3,00	24,00	2,00		144,000
Doğu havale duvarların temeli		2,50	8,60	1,60		21,500
Doğu havale duvarların temeli		2,00	16,40	1,40		45,920
Cami duvarının iç kısım temeli		3,00	5,60	3,50		58,800
Hamam haznesinin kuzey duvar temeli		3,00	2,00	1,60		9,600
Hamam haznesinin batı duvar temelleri		3,00	2,00	1,00		6,000
Toplam						6925,173
Koğuşların zeminine kadar sert taş ile tahtalarla beden, bölme, havale ve koğuş inşası						
2,3,4. koğuşun kuzey ve batı beden tahtaları	2,00		32,05	1,00		64,100
1 ve 2. koğuşun arka beden tahtaları	4,00		11,25	1,20		54,000
7 ve 8. koğuşun doğu beden tahtaları	6,00		12,40	1,20		89,280
6 ve 7. koğuşun doğu beden tahtaları	4,00		8,60	1,15		39,560
6. koğuşun kuzey ve doğu beden tahtaları	2,00		13,40	1,00		26,800
M, L numaralı kısmın temel inşası	5,00		28,40	1,20		170,400
1 ve 8. koğuşun cephe temel inşası	6,00		7,00	1,20		100,800

2. koğuşun güney bölme temel inşası	4,00		2,40	1,15		11,060
2. koğuşun cephe beden temel inşası	2,00		4,00	1,00		8,000
3. koğuşun bölme temel inşası	2,00		9,80	0,70	2	27,440
7. koğuşun güney ilave temel inşası	6,00		2,40	1,20		17,280
7. koğuşun cephe beden temel inşası	2,00		4,00	1,00		8,000
6. koğuşun bölme temel inşası	2,50		9,80	1,70	2	34,300
8. koğuşun ayak temellerin inşası	6,00		1,20	1,20	2	17,280
Salon ayak temellerinin inşası	5,70		1,20	1,20		7,200
1. koğuşun ayak temelleri	3,00		1,20	1,20	2	7,260
2,3 ve 4. koğuşların ayak temelleri	2,00		1,00	1,00	6	12,000
6, 7. koğuşlar ile abdesthanelerin ayakları	2,00		1,80	0,80	6	7,280
Polislerin beden temelleri	2,00		7,00	0,80	2	22,400
Polislerin bölme temelleri	2,00		2,60	0,70	3	10,920
Tuvaletlerin bir tarafının duvar temelleri	2,00		3,00	0,70		4,200
Merdivenlerin temelleri	1,50		4,00	1,50		9,000
Havale duvarın kuzeyi ile batı ilave temeli	2,00		33,50	1,20		80,400
Havale duvarın kuzeyi ile batı ilave temeli	4,00		11,20	1,20		53,760
Çamaşırhanenin batı ve kuzey gezinti temeli	6,00		19,80	1,40		166,320
Güney ve doğu gezinti temelleri	7,60		23,80	1,40		153,230
Güney ve doğu gezinti temelleri	4,00		8,60	1,20		41,280
Doğu ve kuzey gezinti temelleri	2,00		13,40	1,00		26,800
Hamamın üç tarafının beden temelleri	6,00		10,80	1,40		91,720
Hazne ile tuvaletin temelleri	6,00		2,00	1,40		16,800
Cephelik ayaklar	6,00		2,50	1,00		15,000
	2,60		0,60	0,60	6	6,100
Toplam						49676,92
Koğuşların döşemeli beden ve bölme duvarlarının inşa edilmesi						
Koğuşların yeni ve ilave beden temeller	5,00		123,50	0,80		494,000
1 ve 8. koğuşların ilave beden duvarlar	5,00		2,50	0,80		4,000
2 ve 3. koğuşların bölme duvarlar	5,00		2,50	0,50		25,000
Merdiven altındaki sof duvarlar	5,00		7,20	0,80		30,400
Polislerin beden duvar	5,00		7,20	0,60		43,000
Polislerin bölme duvar	5,00		3,00	0,50		37,000
Nezaret Dairesi beden duvar	4,25		76,00	0,60		193,800
Alt kat ile üst kat abdesthane duvar	3,00		50,00	0,60		90,000
Pencere ve kapılar için yapılan eklentiler						83,676
Toplam						37124,125
Hapishanenin pencere ve kapıları						
Alt kat koğuşların pencereleri	1,80		0,80	23		33,12
Nezaret Dairesi pencereleri	1,80		0,60	21		22,67
Alt ve üst kat abdesthanelerin menfezleri	1,40		0,80	71		6,816
Kapı üstü pencereleri	1,00		0,80	12		2,880
Koğuş kapıları	2,00		0,80	7		10,080
Hol kapısı	2,50		0,80	0		3,600
Nezaret Dairesi kapısı	2,00		0,60	0		1,800

Polis kapısı	1,50		0,60	4		2,800
Toplam						83,676
Koğuşların iç kısmının ayak ile kemerler						
1,2,3,4 ve 8. alt koğuşların ayakları	2,60			0,66	10	16,240
6 ve 7. koğuşların ayakları	2,60			0,36	4	3,744
1,2,3,4 ve 8. koğuşların kemerleri	2,4			0,8	8	55,960
5,6 ve 7. koğuşları ayaklarının kemerler	2,4			0,8	2	8,010
	2,4			0,6	2	9,845
Holdeki ayakların inşası	2,4			80,6	2	7,922
	5,00			0,64		3,200
Koğuşlar ile Nezaret Dairesi ayakları	4,25			0,25	6	6,370
Abdesthane ayakları	5,00			0,36	2	3,600
Toplam						13614,928
Yirmi Santimlik Kavak Tahtalar ile Yapılan İnşa Çalışmaları						
Gardiyan ve zabitan odaları			5,00	16,00	2	160,00
Hastane			5,00	1,50		7,50
Müdür ve kâtip odaları			5,00	11,00		55,00
Nezaret Dairesi ve Abdesthaneler			5,00	9,00		45,00
9. üst kat koğuşun duvarları			5,00	13,50		67,50
10. üst kat koğuşun duvarları			5,00	15,00		75,00
11. üst kat koğuşun duvarları			5,00	6,80		24,00
Sofu duvarları			5,00	22,00		110,00
Abdesthane beden ve sofu duvarları			5,00	11,00	2	110,00
Abdesthanelerin bölme duvarları			5,00	1,40	8	56,00
Hamam bölme duvarları			5,00	6,00		30,00
Toplam						8239,68
Abdesthane, koğuş, Nezaret Dairesi, odalar ve 1 girişin 0,16 metrelik taşlarla döşemesi						
Alt kat koğuşların döşemesi			10,00	2,60	7	504,00
Üst kat koğuşların döşemesi			7,50	7,0	3	157,50
Nezaret Dairesi döşemesi			29,40	8,00		235,20
Üst kat koğuşların sofa döşemesi			22,00	3,50		77,00
Abdesthane gezinti mahallerinin döşemesi			11,00	1,00		11,00
Hamam dahilindeki soğukluğun döşemesi			9,00	3,00		27,60
Toplam						4046,80
Alt kat taban tavanının kavak ağacından döşemeleri						
Nezaret Dairesi tavan döşemeleri			219,20	7,60		221,92
9, 10, 11. koğuşların taban döşemeleri			22,00	10,40		228,80
Toplam						9014,40
Kapı ve Pencere Boşlukları						
Üst kat sof duvarların açık kısmı			15,60	1,00		15,60
Abdesthane sofusunda açık kısımlar			116,00	2,00		7,56
Koğuş ile Nezaret Dairesi oda kapıları			11,00	2,00		22,00
Koğuş ile Nezaret Dairesi kapıları			2,00	0,90		18,00
5. koğuşun bağdadi duvarların yükseltilmesi			1,60	0,80		19,20
Toplam						72,36

Çatı Döşemesi						
6,7 ve 8. koğuşların çatısı			12,00	23,50		282,00
Üst kat koğuşların çatısı			12,00	22,90		274,80
Nezaret Dairesi çatısı			9,50	31,50		299,25
Polislerin Çatısı			7,00	8,25		57,57
Abdesthanelerin çatısı			4,00	18,00		72,00
Hamam çatısı			5,00	13,25		66,25
Toplam						23145,10
Koğuş, Nezaret Dairesi ve polis odasının kapıları						
Koğuş ile polis mahallin gezinti kapıları			0,80	1,80	8	16,00
Polis kapısı			0,70	1,50	4	7,20
Hol kapısı			1,80	2,50		6,00
Nezaret Dairesi kapısı			1,50	2,00		4,25
Hol cümle kapısı dahil kapılar			0,70	1,50		4,00
Toplam						2611,50
Dört tarafa takılacak kavak ağacı tahta pencereleri						
Alt kat koğuş ile üst kat Nezaret Dairesi			0-80	1,60	42	62,16
Alt kat koğuş ile üst kat Nezaret Dairesi			0,80	1,00	2	1,60
Nezaret Dairesi ve üst kat koğuş gezinti alanı			0,80	1,60	15	19,60
Toplam						3334,00
Pencereler için yapılan ek inşa						
Alt kat koğuş ile üst kat Nezaret Dairesi			41,00		44	1804,00
Mezkûr pencerelere lazım gelen kurşun			2,00		44	88,00
Toplam						11352,00
Yapının kum ve süzme kireçle sıvası						
1,3,4,6,8. koğuşların hat dahilleri			34,60	5,00	6	1038,00
2 ve 7. koğuşların içi			32,00	5,00	2	320,00
Polislerin hat dahilleri			7,00	5,00	4	140,00
Polis gezinti mahalleri			20,60	5,00		103,00
Alt kat abdesthanelerin şadırvan			12,00	5,00		60,00
Abdesthane beden duvarları			1,00	5,00	2	100,00
Abdesthane bölme duvarları			1,00	5,00	14	70,00
Ayakların havale sıvası			2,40	5,00	6	72,00
			3,20	5,00	11	176,00
Bütün koğuşların dış cepheleri			56,60	5,00		283,00
Havale duvarları			7,30	5,00	3	109,00
Alt kat tüm koğuşların dış cepheleri			122,20	5,00		611,00
Hastane dahil sathı			19,00	5,00		146,00
Hastane ayağı			2,40	5,00		12,00
Gardiyan ve zabıta odaları			19,20	5,00	2	192,00
Kâtip ve müdür odaları			15,20	5,00	2	152,00
Gardiyan ve zabıta odaları dış cepheleri			10,00	5,00	2	100,00
Kâtip ve müdür odalarının dış cepheleri			7,00	5,00		35,00
Nezaret Dairesi ve abdesthane iç-dış			14,50	5,00	2	145,00
Nezaret Dairesi sofası			33,00	5,00		165,00

9. koğuşun sathı dahilleri			26,60	5,00		133,00
10 ve 11. koğuşların sathı dahilleri			29,60	5,00	2	296,00
9,10 ve 11. odaların sofaya olan cepheleri			22,00	5,00		110,00
Üst kat sofasının iç ve dış taşları				5,00		196,86
Üst koğuş ve abdesthane beden duvarları			11,00	5,00	2	110,00
Üst koğuş ve abdesthane bölme duvarları			1,40	5,00	16	132,00
Abdesthane sofaları			11,00	5,00	2	44,00
Üst kat abdesthane iç kısım ile sofası			20,00	5,00		100,00
Nezaret Dairesine havalece nazır kısmı			22,50	5,00		112,00
Üst kat cepheleri			110,20	5,00		551,00
Nezaret Dairesi havalindeki ayakları			2,40	5,00		12,00
Hamamın iç kısmı			14,00	2,00		28,00
Hamamın manastır tonozu						19,44
Hamamın havuzuyla kazan mahalli			9,20	3		27,60
Soğukluğun iç kısmı			16,00	3		48,00
Hamama kâfi tefriatın dış cepheleri			18,00	4		72,00
Soğukluğun bağdadi duvarın iki kenarları			6,00	3	2	36,00
Toplam						14723,40
Nezaret Dairesi'nden avluya inmek için merdiven inşası						
Merdivenlerin kemer boşlukları						30,80
Kapı tarafındaki ayak duvarı						6,40
Kemer boşlukları						30,58
Yontma taşları						3,01
Dış taraftan daireye çıkılacak merdivenler						3,37
Demir korkuluklar			117,00	1,00		1020,00
Toplam						4720,00
Harç duvarlarla ve üzeri taşlarla döşeli lağım			115,00	0,50		2300,00
Ek demir korkuluklar			17,00	1,00		
Toplam						5740,00
Abdesthane gezinti ile abdest musluk yerleri						
Zank taşı			0,60	0,40	25	
Kurna Taşı			0,36		25	
Musluklar					27	
Toplam						1540,00
Hamam inşası						
Hamamın üç duvarı	3,50		14,00	0,80		39,200
Beşik tonozun bütünü						16,100
Hamam haznesiyle hol havuzun kabası						10,00
Kalhane bacası						5,00
Hamam bakır kazanı ve muslukları						1000,00
Toplam						9295,40
Gezinti mahallerin Arnavut derzi						
Hamam ve çamaşırhane ile havale duvarların temel zeminden üç buçuk metre yükseğe kadar olan kısmı	3,50		86,50	0,80		242,200

Hamam ve çamaşırhane dış tarafında olan üç taraf duvarları zeminden beş metre yükseğe kadar olan kısmı	5,00		31,00	0,80		155,000
Zikir olunan duvarların üst kısımları	2,50		115,50	0,60		173,250
Toplam						22818,00
Dere suyundan dolayı oluşan rutubetin önüne geçilmesi için kaldırım inşası						
Kaldırım İnşası	0,20		60,00	4,00		240
Erkek Hapishane inşasının genel toplamı						
Toplam						1020,00
Toplam tutar						234411,75
Hane satışından elde edilen tutar						4625,00
Kalan tutar						239036,75
Mevcut olan malzeme tutarların fiyat miktarı						12036,75
Malzeme ödeneği düşüldüğünde kalan tutar						227000,00
Nisa Hapishanesi kazı çalışmaları						
Koğuş ile memur odasının havale ve gezinti mahallerinin üç etrafının beden ve bölmesi	3,00		27,70	1,20		83,10
Tuvalet temellerin kazısı	1,00		4,00	0,80		3,20
Hol duvarların üç tarafının kazısı	4,00		28,40	1,20		136,32
Toplam						778,17
Temel duvarların inşası						
Koğuş ile memur odalarının üç tarafının beden ve bölme temelleri	3,00		32,10	1,00		
Tuvalet ile abdesthane temelleri	1,00		4,00	1,00		
Avlunun üç etrafının duvar temelleri	4,00		29,40	1,00		
Toplam						7736,45
Kaba şekilde inşa edilecek bölme ve beden inşası						
Koğuş ile memur odaları, tuvalet ile gezintilerin üç tarafının beden ve bölmeleri	5,00		32,50	0,80		244,00
Havalenin üç etrafının duvar inşası	5,00		28,50	0,80		
Pencere ve kapıların miktarındaki artış						13,35
Toplam						10268,32
Düşülen Pencere ve kapı boşlukları						
Memur odası ve koğuşların gezinti kapıları			0,80	1,00	3	2,00
Havale kapısı			0,80	1,50		2,50
Memur odası pencereleri			0,80	1,00		1,80
Koğuş ve gezinti pencereleri			0,80	1,70	4	1,50
Nisa hapishanesinin diğer inşa çalışmaları						
Tuvalet ile gazhanenin duvarları			5,30		5,00	318,00
İç kısmın taş döşeme ve kapıları (Tuvalet ve Gazhane)			1,40	1,40	2	39,20
Hapishane çatısının döşemesi (Memur odası, Nisa koğuşu, gezinti hatları ve gazhane)			16,50	5,00		1815,00
Bütün alanın sıvaları						
Memur odası					5,00	16,00

Nisa koğuşu					5,00	20,00
Tuvalet, gazhane ve gezinti mahalleri					5,00	14,00
Tuvalet ve gazhane bölümleri					5,00	8,00
Cephelerin sıvaları					5,00	15,00
Toplam	730,00					
Nisa Hapishanesi pencere ve kapılar						
Koğuşların pencereleri			2,00	0,70	4	160,00
Memur odalarının pencereleri			1,80	1,00		41,00
Memur odası, koğuş ve gezinti mahal kapısı			2,00	1,00		3,00
Havale kapısı			2,50	1,50		1,00
Genel Hesap Tutarı						
Hapishanenin genel keşif tutarı	227.000.00					
Hapishanenin toplam masrafları	23.570.64					
Her iki hapishanenin toplam tutarı	250.570.64					
Genel giderler ile aletlerin masrafları	250.570.06					
Genel toplam	275.627.70					

Extented Abstract

Purpose and Significance

The main purpose of the study covering the years between 1860 and 1919; the aim of this study is to examine the reflections of the works carried out for the improvement of the places where the prisoners were held, which were previously called the prison or the prison, on the town of Ergani Madeni. After the reform efforts in 1840, 1851 and 1858 and 1859, serious changes were made regarding prisons, prisoners and prison officers with the regulation put into effect in 1880. As a result of these regulations, which were made by taking western law and modern prisons as an example, the prisons in the liva, sanjak and district centers were rebuilt or repaired. However, despite all the activities undertaken during both the Tanzimat and Constitutional Period and the period when the Unionists took over the administration, the desired goal could not be achieved in the prisons. The main reason for this was the long wars in the empire. In this context, the physical structure of the Ergani Madeni Public Prison and the situation of the administrative personnel working in the prison are discussed. As a result of the developments, answers were sought to some questions about the general condition of the prison. Especially if the Ergani Madeni Public Prison is in a new building or in the Government House? Is the physical structure of the prison adequate? Whether the administrative staff working in the prison are sufficient? Is there a women's prison? An attempt has been made to seek answers to such questions.

Method

In the introduction to the article, the explanation of terms related to prison concepts and the reform studies carried out in the Ottoman Empire by taking European countries as an example are discussed. Under the title of "Improvement of the Physical Structure of the Ergani Madeni Public Prison", the construction works and developments carried out for the improvement of the physical structure between 1860 and 1919 are discussed. Under the title of "Administrative Staff of the Ergani Madeni General Prison", the focus is on the data on the administrative staff working in the prison and their salaries. In this context, it has been determined that the people who have been determined to work in the prison perform duties such as director, chief guard, warden, clerk, guard, physician. In this direction, archival sources and copyrighted works used in the study carried out

to determine the issues specified in the purpose were examined and classified according to the determined titles, taking into account the chronology. For example, archival documents and research-examination works related to the physical structure of the prison have been classified according to chronology.

Findings

As a result of the study carried out on the prison, which was operating in the Ergani Madeni sanjak between 1860 and 1919, an attempt was made to seek answers to the above-mentioned questions. As a result of this search, the following findings were obtained; It was determined that the prison did not have a detached building and the area under the Ergani Madeni sanjak government office was converted into a ward for the prison. Although the prison is not sufficient in terms of physical structure, it has been determined that it was periodically renovated from 1860 to 1919 in order to improve it physically. In addition, due to the old age of the building, it was understood that it did not have a suitable environment in terms of health, although information about the health status of the prisoners was not reached. Although the administrative personnel working in the prison were not crowded, there were officers such as directors, clerks, guards, chief guards, and guards in general over a period of 69 years. Information has been obtained that there is no Women's Prison for women, and that a household has been rented and converted into a prison.

Discussion and Conclusions

The westernization movement initiated in the Ottoman Empire made itself felt in the field of law as well as in every field since the second half of the 19th century. In order to make the prisoner's shelters livable, as a result of the diplomatic pressures of the westerners, reforms were initiated in the prisons throughout the empire. These reforms were frequently interrupted due to the economic conditions of the period and the heavy costs of the long wars. Although these studies, which started in 1840, were interrupted, they gained importance especially during the period of the Unionists. In addition to the prisons in Liva and sanjak centers, studies were carried out to improve the prisons in the districts. One of the regions where the reflections of these works were felt was the Ergani Madeni sanjak. As a result, the fact that the population size of the sanjak is not high and the transfers from the surrounding regions to the prison have been obtained, data have been obtained that the prisoners have problems due to the density. Although complaints were made to the Ministry of Internal Affairs regarding this situation, it was decided that such needs could be met by means of renovations and that there was no need to increase personnel other than the guards, since sufficient budget could not be provided for the construction of a prison for men and women in the starboard. However, these reform efforts were not sufficient to prevent complaints about the construction of new prisons from the region. With the budgets obtained from the Ministry of Internal Affairs and the local administration, the existing deficiencies of the prison were tried to be eliminated. There was no increase in the appointments of officials, and the main reason for this was the claim that there was not enough budget for the payment of salaries.

Araştırmacı Katkısı: Halil ÇOBAN (%100).